

тів, – необхідна передумова і разом з тим результат глибоких суспільних змін, що відбуваються у країні.

Список літератури: 1. Американская социологическая мысль: Тексты / Под ред. проф. В. И. Добренькова, сост. Е.И. Кравченко. М., 1994. 2. Возмитель А.А. Формирование и изучение общественного мнения. М., 1987. 3. Гавра Д.П. Общественное мнение как социологическая категория и социальный институт = Public opinion as social institution/ Рос. АН, Ин-т соц.-экон. пробл. СПб., 1995. 4. Гавра Д.П. Формирование общественного мнения: ценностный аспект СПб., 1995. 5. Ганчев Д.С. Изучение и формирование общественного мнения: [Пер. с болг.]. М., 1983. 6. Горшков М.К. Общественное мнение. М., 1988. 7. Горшков М.К. Общественное мнение. М., 1988. 8. Игитханян М. Х. Сила общественного мнения. М., 1962.

Надійшла до редколегії 02.03.04

М.В. Білоскнь

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЩОДО ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Вагоме ставлення до суспільної думки в забезпеченні громадського порядку в країні визначається саме тим, що на відміну від інших соціальних чинників, вона коригує усі сторони діяльності органів внутрішніх справ, прискорюючи розвиток системи в цілому.

Фактично громадська думка «як стан масової свідомості, який містить у собі явне або приховане ставлення людей до подій та явищ соціальної дійсності, до діяльності різноманітних соціальних інститутів, груп чи окремих осіб» [1, с.273], суперечлива і швидкоплинна. Тому необхідно мати справу не з удаваною, а з реальною та точно визначеною громадською думкою. Бажаних результатів при цьому можна досягти лише завдяки формуванню адекватної новим соціальним реаліям громадської думки щодо органів внутрішніх справ.

Аналіз результатів опитувань експертної думки показує, що в Україні діяльність органів внутрішніх справ щодо охорони громадського порядку позитивно оцінюють лише 30-35% населення, тоді як в Англії – 75%, США – понад 80%, Німеччині – понад 65% населення підтримують зусилля поліції та готові надати їй допомогу [2, с.19]. При такому стані речей успішний пошук та отримання оперативної інформації з метою викриття злочинів за активного сприяння і свідомої участі громадян у боротьбі зі злочинністю, охороні громадського порядку дуже ускладнюється.

З метою повсюдного запровадження на практиці відповідних заходів, покликаних суттєво змінити не тільки ставлення громадян до органів внутрішніх справ, забезпечити якісно новий рівень співпраці з населенням, але й в цілому функціонування правоохоронної системи, затверджено проект Комплексної програми вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999–2005 рр. [3]. У свою чергу, від реалізації проголошеного МВС України курсу на партнерство міліції і населення залежить майбутнє і міліції, і усього суспільства: рівень його захищеності, загальної

цивілізованості, реальності контролю дій та рішень владних державних органів.

Перш ніж сформувавши належну громадську думку, органам внутрішніх справ необхідно усвідомити, яким чином вона складається з позицій окремих людей, в який спосіб професійно працювати з нею, а іноді – маніпулювати за допомогою комунікативних зусиль.

Уже з визначення «громадська думка» можна зробити висновок, що однією з ключових категорій цієї інституції є категорія «громадськість». В юридичній літературі усталилась точка зору, згідно з якою термін «громадськість» має збірний характер: виражає думку, що ґрунтується на принципах права і моралі, бере участь у профілактиці злочинів і правопорушень, застосовує специфічні заходи суспільного впливу [4, с.117].

Чітке виділення саме цільових груп громадськості, які приймають відповідальні рішення відносно сфери діяльності органів внутрішніх справ, вирішальним чином впливає на формування суспільної думки.

Так, відмінною рисою процесу формування громадської думки зовні є розповсюдження управлінського впливу саме на широку громадськість, поведінку і думки окремих громадян, правопорушників тощо. Це об'єкти, що не входять до системи органів внутрішніх справ. До таких дій, зокрема, належать розробка і реалізація стратегії ефективних комунікацій з громадськістю з подальшим опрацюванням нових форм взаємодії з нею.

Зміст внутрішнього впливу пов'язаний з цілями власного розвитку правоохоронної системи і зумовлений засадами її організаційної побудови, організацією служби чи підрозділу органів внутрішніх справ, визначенням основ взаємодії між працівниками органів внутрішніх справ з розподілом обов'язків і відповідальності. Це, зокрема:

- участь у формуванні та стимулюванні морального клімату працівників, що включає допомогу керівництву краще формулювати мету і досягати її;
- забезпечення відповідної «внутрішньої» комунікаційної системи, яка має цільову орієнтацію на задоволення потреб особового складу в інформації, що стосується безпосередньо органу внутрішніх справ;
- роз'яснення загальної політики і стилю роботи керівництва;
- професійна підготовка і перепідготовка кадрів;
- залучення до служби найбільш компетентних працівників, формування у них позитивної мотивації до органу внутрішніх справ, відповідальності і зацікавленості в якісних показниках роботи.

Зважаючи на таку особливість процесу формування громадської думки як динамічність, він не повинен бути тимчасовим через такі причини.

1. Громадська думка істотно пов'язана з суспільним життям. Вона постійно змінюється і формується, в першу чергу, під силою самої дійсності: політичної, соціальної і духовно-ідеологічної ситуації в країні.

2. Коливання стану громадської думки залежать від складу груп, їх окремих індивідів, які можуть входити до певної групи лише за деякими ознаками (професійними, демографічними, політичними, духовними, соціальними) чи можуть належати до кількох груп одночасно.

3. Зміна громадської думки залежить від існуючих в суспільстві установок, які становлять оцінки, що дають люди конкретним проблемам або питанням, виходячи із своїх орієнтацій і мотивів.

Це передбачає вивчення психологічних аспектів громадської думки, які доводять схильність людини сприймати об'єкт (дію) певним чином і виконують роль двигуна людської поведінки. У цьому випадку існує загальна ієрархічна система потреб [5, с.46-47], керуючись якими людина змінює своє ставлення.

4. Для того, щоб привернути увагу громадськості і спрямувати роботу на формування громадської думки, треба завжди чітко виділяти, які саме напрямки діяльності міліції розглядатимуться в кожному окремому випадку.

5. Громадську думку формує імідж, який склався у суспільстві щодо органів внутрішніх справ в цілому. Це формування і підтримання стійкого позитивного враження, образу організації (окремої особи), яким його бачить громадськість.

Створення сприятливого іміджу вимагає від правоохоронних органів постійного конструювання й удосконалення своєї діяльності в сфері охорони громадського порядку, органічного «зламу» усталеного негативного стереотипу, що закріпився за працівниками силових структур впродовж десятків років тоталітарного режиму як до «представників репресивно-карального органу держави, виконавців політики керуючої партії».

Загальна робота з громадською думкою щодо її комплексного формування, вказуючи на такі характерні ознаки, як спрямованість, інтенсивність, інформаційна насиченість і соціальна підтримка [1, с.277], враховує наступне:

- формування поведінки громадськості належить здійснювати відповідно до реальної обстановки в країні і окремому регіоні;
- при утворенні позитивного іміджу треба уникати надання некоректної інформації та відверто намагатися знайти порозуміння з представниками будь-яких груп суспільства;
- завжди піклуватися про інтереси громадськості і зберігати законність у діях, спрямованих на формування громадської думки;
- вплив на громадську думку доцільно здійснювати через конкретні групи громадськості, адже єдиної уніфікованої широкої аудиторії немає;
- думка людей скоріше зміниться під тиском конкретних дій, ніж промов – принаймні доти, доки усні заяви не набудуть значення «події»;
- думка визначається зацікавленістю і піддається впливу джерелу, якому громадськість довіряє.

Ефективність процесу формування громадської думки характеризується визначенням у програмі дій, з яких етапів складається ця стадія. При цьому враховуються специфічні методи і механізми інформаційного впливу, характер існуючих соціальних умов, що має особливо вагоме значення в практичній роботі. У свою чергу облік і системна оцінка стану соціального оточення з урахуванням факторів, які позитивно та негативно впливають на громадську думку, дає змогу об'єктивно оцінити зворотній зв'язок.

Основними етапами, що допомагають функціонуванню і реалізації програми створення відповідної громадської думки, є: 1) спеціалізоване опосередковане чи безпосереднє отримання конкретної інформації про окремі факти, явища з життя, хвилювання людьми подій, міркування про них, їх оцінка; 2) живий обмін між людьми своїми поглядами і оцінками стосовно проблеми; 3) об'єднання різних думок і створення загальної думки.

Усі етапи знаходяться у визначеному взаємозв'язку та взаємозалежності, і якщо відхиляється чи недооцінюється хоча б один з них, то отримати єдину систему дій, за допомогою яких проявляється і функціонує сформована громадська думка, неможливо.

Першому етапові притаманна реалізація системи дослідження і аналізу динаміки утворення громадської думки з метою визначення конкретних шляхів цілеспрямованого впливу на неї. Незважаючи на те, що аналітико-інформаційна робота припускає лише отримання інформації про стан і спрямованість громадської думки стосовно органів внутрішніх справ, на основі юридичних і соціологічних досліджень можна конкретизувати громадськість і виділити ті групи, з якими ще потрібно працювати.

Між тим, такий напрямок діяльності, як обнародування статистичних даних, значимий не тільки тим, що відкрито вказує на вагомість громадської думки для органів внутрішніх справ, але й тим, що реєструє мотиви діяльності індивідів і результати їхніх дій, визначає, хто є суб'єктом існуючої громадської думки, і як різні верстви населення ставляться до органів внутрішніх справ і оцінюють їх діяльність.

Згідно з Законом України «Про міліцію» органи внутрішніх справ повинні постійно інформувати засоби масової інформації про свою діяльність, стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення, в свою чергу, представники мас-медіа повинні надавати цю інформацію населенню.

Комплексне використання засобів масової інформації через забезпечення загальної і конкретної інформації допомагає розвивати і найефективніше формувати громадську думку в потрібному напрямку. Вагома роль кіно, телебачення, радіо, преси і комунікацій Інтернет у цьому напрямку, адже вони:

- а) з максимально можливою оперативністю привертають увагу різних соціальних груп окремого регіону і країни в цілому до конкретної проблеми;
- б) в ході обміну різними точками зору є більш вдалими в посиленні існуючих людських установак і переконань;
- в) надають переважну кількість інформації, що скоріше змінює існуючу думку на бажану;
- г) постійне розповсюдження повідомлень і повторність матеріалів сприяє появі необхідної суспільної думки, виникненню її стабільності;
- д) є найбільш сталим джерелом інформації для громадян про роботу органів внутрішніх справ.

Використовуючи функціональний вплив засобів масової інформації на громадську думку, органам внутрішніх справ важливо будувати свою роботу так, щоб вони укріплювали позитивні оцінки населення особистості працівника і послаблювали негативні. З цією метою, перш за все, треба

поширювати позитивну інформацію про органи внутрішніх справ через центральні, місцеві і власні мас-медіа. У цьому плані передбачені:

- випуск і розповсюдження серед громадськості, в навчальних закладах друковано-ілюстрованої юридичної літератури, брошур, газет і журналів, що популяризують діяльність органів внутрішніх справ;

- поширення на радіо і телебаченні постійних тематичних рубрик і програм правового напрямку;

- висвітлення діяльності кращих підрозділів і служб органів внутрішніх справ, окремих фактів прояву професійного героїзму працівників міліції в сфері охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю;

- запровадження в Інтернеті «міліцейської сторінки»;

- організація брифінгів, репортажів, збірних і комплексних передач, відеороликів, правової реклами, художніх та документальних фільмів про українських правоохоронців.

Ефективними формами у цьому напрямку є також:

- 1) безпосередні зустрічі працівників органів внутрішніх справ усіх рівнів з населенням, звітування про результати роботи в сфері охорони громадського порядку, проведення особистого прийому громадян і днів правових знань;

- 2) щомісячні «гарячі» лінії керівників центральних органів внутрішніх справ з населенням за участю журналістів, а на обласному рівні і в міськрайвідділах - анонімні «телефони довіри»;

- 3) постійне інформування населення про хід і результати розслідувань кримінальних справ, розгляд заяв і скарг громадян;

- 4) пропагандистсько-роз'яснювальна і профілактична робота серед дорослого населення регіону та молоді з метою залучення їх до співпраці, а також надання допомоги громадським формуванням;

- 5) використання громадських акцій спеціального призначення: днів відкритих дверей; семінарів, «круглих столів» і звітів з розв'язання проблем розкриття резонансних злочинів; участь правоохоронців у громадських заходах і урочистих подіях; допомога пенсіонерам, інвалідам, багатодітним сім'ям; прес-конференції з лідерами політичних партій, громадських організацій тощо.

Загалом на результативність процесу формування думки впливає доцільно обране джерело надання інформації і отримання її із зовні (засоби масової інформації, розповіді родичів, друзів та знайомих, розмови в громадських місцях, спілкування з знайомими працівниками міліції, безпосередній життєвий досвід) з урахуванням наступних правил поведінки:

- обережно підходити до обробки циркулюючої неофіційними джерелами інформації, контролюючи її зміст [6];

- своєчасно скасовувати помилкові дані, що не відповідають дійсності;

- виявляти і залучати на свій бік неформальних лідерів громадської групи.

Відповідно, чим повніші й глибші правові знання населення, чим вище рівень його інформованості, тим більш компетентною буде думка про діяльність органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку.

Врешті-решт, відповідна громадська думка складається не тільки під впливом належного виконання службових обов'язків, а залежить від культурної розвиненості кожного окремого працівника органів внутрішніх справ. За специфікою своєї діяльності правоохоронець має справу з великою кількістю різних, але важливих груп громадськості, відповідно, йому потрібно правомірно діяти і гідно себе поводити, як того вимагають загальнолюдські норми моралі та правила професійної етики працівника міліції.

Таким чином, процес формування громадської думки орієнтований на реалізацію споріднених груп заходів і виявляється в повсякденній діяльності органу внутрішніх справ в цілому, окремих його структурних підрозділів і працівників при виконанні поставлених перед ними завдань у сфері охорони громадського порядку.

Список літератури: 1. Полтораєк В.А. Природа громадської думки як стану масової свідомості. Джерела і специфіка її формування. // Соціологія. К., 1999. 2. Експрес-інформація (досвід, рекомендації, пропозиції) // МВС України /Головний Штаб МВС України, ЦГЗ МВС України. № 4. 2002/2003. 3. Розпорядження «Про проект Комплексної програми вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999–2005 рр.» // Наказ МВС України. № 1. 04.01.1999 р. 4. Денисова О.С. Громадська думка про діяльність органів внутрішніх справ, як чинник впливу на правову свідомість населення // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Збірник наукових праць. Донецьк, 2000. № 2. 5. Янбухтин Р.М. Формирование образа сотрудника органов внутренних дел в общественном мнении. М., 1997. 6. Положення Про порядок реагування МВС України на критичні виступи в засобах масової інформації стосовно діяльності органів внутрішніх справ та їх облік // Наказ МВС України. 1996. № 588.

Надійшла до редколегії 05.02.04

Н.С. Фесенко

ДЕРЖАВНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Соціальні трансформації в українському суспільстві вимагають особливої турботи з боку державного управління до сфери культури. Свідченням такої уваги стало проголошення 2003 року Роком культури в Україні, прийняття Верховною Радою Закону «Про гастрольні заходи в Україні», подання на обговорення до Комітету з питань духовності і культури нового проекту Кодексу законів України про культуру. Ніхто не заперечує, що економічне зростання держави повинне здійснюватись разом з духовним та культурним відродженням нації. Ось чому останнім часом особливо актуальним стає питання вибору прийнятної для України державної культурної політики, діючої моделі підтримки культури. Під культурною політикою, за визначенням ЮНЕСКО, розуміється комплекс операційних принципів, адміністративних та фінансових видів діяльності й процедур, які забезпечують основу дій держави у сфері культури. Це вся сума свідомих дій чи